

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Conso||lacione Ivsto-|||rvm

Hillesheim, Ludwig

Coloniae, 1572

VD16 H 3678

De Consolatione iustorum liber secundus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-60369](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-60369)

DE CONSOLATIONE
iustorum liber secundus.

Ex cōsideratione vniuersi, vim
prudentiamque diuinam appa-
rere. C A P V T I.

*M*agnam & admira-
bilem illam operū ra-
tionem, ordinemque
rerum, quo prestans
summi boni natura
ad vniuersitatis con-
seruationem vtitur,

etsi animus humanus in his vitæ tenebris,
vt suprâ dictum est, plenè intueri non que-
at, tamen eius in mentibus omnium inscul-
pta notio, eousque pertingit, quò necesse
ipso est, ad agnoscendam vim potentiam-
que diuinam, qua vna vniuersa res, salusque
ipsa hominum continetur. Etenim cœli fa-
cies atque ornatu, & stata temporum vi-
ces, tum nascentium & decrescientium re-

rum

num immutabilis ordo. sempiternum Dei
 numen esse. quo illa omnia admirabiliter
 constituta sint. diuinitusq; reguntur. de-
 monstrant. ac piorum studia ad aeternita-
 tis imitationem inuitant. Inde omnium
 virtutum semina sunt. atque hinc omnis
 religionis sanctitas. omnis vita bene com-
 parata. ratio existit. confirmanturq; cœ-
 litus inter summam imbecillitatem om-
 nia. vt cum eorum se contemplationi ani-
 mus addixerit. voluptatis & consolatio-
 nis amplissimo sensu perfundatur. Verum
 sunt. qui nulla istarum rerum cura affici-
 untur. nec earum effectorem. moderato-
 remque Deum agnoscunt. abijciunt enim
 rationem. ad res nihili atq; vanas. ac scru-
 tantur non operum. cœlestium vim. sed ini-
 quitates. hoc est. nocēdi artes varias. qui-
 bus ad obliuionem Dei. & imminentium
 suppliciorum metum ex animo eijciendū.
 viam sibi muniant ac parent. Horum vti-
 nam ex rebus humanis sublatum genus
 esset. Sed sua eos scelera. sua furia dignis
 perse-

Psalm. 63.

Abacuc 2.

persequentur pœnis, erit que diuino oraculo aeterna fides, occidet impium malitia, iustus autem ex fide uiuet: ô mentium humanarum uerordiam & stuporem, hæc homines non agnoscere? hæc potissimam generis humani partem non uidere? Sed tu uniuersitatis huius summæ parens ac rector, perfunde nos uultus tui splendore, quo omnia serenantur, & latitia complentur, ut sanctam & aeternam tuam intueamur lucem, qua in hac misera uitæ ratione, omnium calamitatum tenebræ, omnium caducarum rerum sollicitudines pellantur, & consolationis tuæ fulgore diuino, animus illustretur. Ei certe ab curarum æstu refrigerato & interquiescenti ingens ad consolationem aditus est factus, ex consideratione hominis, & quo ille Dei benignitate sit progressus. Verum ut hæc confirmatio fiat, cogitatio omnis animi ad originem suam semper referenda, & exercendus ille innatus menti vigor est, qui si religione nitatur, sequæ ad illam adiungat,

gat, nihil ad informationem maximarū rerum, spemq; sempiternam bonorum ei deerit. In ceteris animantibus non est ea vis, nec etiam ad vitam sustentandā egent ea, satis se absq; illa, ad id quod destinata sunt, certa quadam conditione legeq; natura defendunt. Altius ergo quiddā est, diuinitus concessū homini, in alios vsus, unde præstantissimarū rerum cognitio existat, ex ea autē maioris alicuius boni adprehensio sequatur. Quorsum autem illa animi cōcessa lux est, si non aliquis maior, quā eorum, quæ ad tuitionem corporis pertinent, vsus est? si ad eum sensus tantū malorum, nullus consolationis ac sperati boni fructus redit? Non cadit in humana mentis cogitationem rem aliquam fecisse seipsam, vt à sapientissimis viris proditum est. facta est igitur ab alio. Si illud de aliqua minima re absurdum est dicere, quid tam alienum à vero, quā hanc rerum vniuersitatem à seipsa factam esse?

Ea,

Ea, si immensa, si ordine admirādo & visendo, si optimè comparata est, necesse est effectorem eius summum, & eam ad præclarū aliquem finem, ab optimo, et in quo vis summi boni sit factā esse. At si bonitate præstat atque abundat, reget vniuersa, & operum suorum omnium curam suscipiet, si omnium, certè hominis, qui præstantiore cæteris natura est, & propter quem reliqua sunt condita. In eo autem genere, quis non existimet, eius benignitatem, ad eos maximè pertingere, qui se ad voluntatem ipsius proximè adiungūt? Absit ergò ab illa præstanti, diuinaque natura, vt non provideat & operi consulat suo, quam etiam menti humana, iustisq; hominibus ingenerārit spem, ac spiritu cōfirmārit diuino, ea frui eos nolit, ipsorūque in eo votum ac desiderium frustratur.

De dei in bonos bonitate, seu e-
ritate aduersū malos, prouiden-
tia erga vniuersa, sacra testimo-
nia adducta. CAPVT II.

Hæc

HAEC igitur in mentibus omnium
 inscripta sunt, & manent immo- Psal. 32.
 ta, cogitatione etiam omni perci- Psal. 113.
 piuntur ac sensu, vt nihil illis sit certius, Esa. 40. 42.
 sed tamen confirmatiora sunt religione, et 43. 95. 48.
 ijs quæ diuina voce testata sunt, nobisque Iere. 10. 14.
 relicta. Verbo Domini cælos factos, et spi Zach. 12.
 ritu oris eius omnem eorum ornatum. Psal. 33. 94
 Eum dixisse, & facta esse, mandasse et ex- Ad Heb. 3.
 titisse, quæcunque voluit, in cælo, in ter- Psal. 89.
 ra, omnibusque abyssis: cælos enarrare Psal. 18.
 gloriam Dei, admirabile eius nomen, im- Psalm. 8.
 mensitatisque ipsius amplitudinem supra Psalm. 146.
 cælos, quæ opera digitorum ipsius sint, cū 113. 135. 154
 cæteris operibus alte efferri. Hac ipsius glo Psal. 112.
 riam enarrare qui magnus, excelsus, bo- Ad Heb. 3.
 nus, beneficus, fidelis, iustus, verax, pater Epist. Ioã. 1.
 omnium sit. Eius magnifica opera, sapien cap. 2. 3.
 tia summa facta, ordine admirando con- Psalm. 111.
 stituta esse. Ipsius constitutione perseuera- Psalm. 103.
 re diem, omnia ei inservire, inuictam ip- Psalm. 104.
 sius manum, sublimem dexteram esse. Eū Psalm. 88.
 visitare terram, & irrigare, respicere de Psal. 64.
 cælo

caelo, & videre omnes filios hominum, re-
 Psalm. 32. spicere ex firmo habitaculo suo, super
 omnes qui terram incolunt. Iuxta subli-
 mitatem caelorum ad terram, angustam
 esse bonitatem eius, aduersus cultores su-
 os. Sempiternam eius misericordiam, ter-
 ram ea plenam esse. Eum homines atq;

Psalm. 103. iumenta conseruare, bonitatem eius ad
 Psalm. 35. caelos, & veritatem ad nubes vsque pertin-
 gere, quia freti filij hominum, alarum ip-
 sius umbra confidant: apud eum esse vitam
 fontem, & in ipsius lumine visuros lumē.

Psalm. 32. Oculos Domini intendere in eos, qui se re-
 uereantur, qui sperant in misericordiam
 eius, ut liberet à morte animas eorum, ad-
 iutorem & protectorem eorundem esse:

Psalm. 33. Clamare iustos, & Dominum exaudire,
 & ex omnibus aduersis eos liberare, ad ef-
 se ijs qui contrito sunt corde, robur, spem,
 refugium, solem, scutum, lucem atque
 securitatem eorundem esse. Eum gra-
 tiam atque gloriam daturum, nec vlllo
 bono priuaturum eos, qui integri vi-
 uunt

uunt. Horum hereditatem sempiternam,
 posteritatem benedictam fore. Daturum
 Deum omnia quæ animus eorum deside-
 rare possit. Satisne in his, quæ plena fidei,
 plena autoritatis sunt, praesidiij? Satisne ad
 vim, quæ omnia sustentur & cõtinetur,
 diuinam agnoscendã, testimonij esse exi-
 stimamus? Est certè tantum, omnem vt
 incertitudinem euincat. Sed quibus illa
 destinata sint bona, & ad quos pertine-
 ant, videmus: alius enim vite finis, ac lon-
 ge diuersa ab his, quæ modo collegi malo-
 rum fata sunt. Nam ex omni tem-
 pore obseruato ordine, & ijsdem sacris
 monumentis cognitione e coelo delapsa con-
 firmatum est atque perscriptum, fore vt
 iniusti homines scelerum dent pœnas,
 vt semen eorum pereat, venturos dies
 eorum, vt iudicentur à Deo secundum
 vias eorum, vt imponantur eis scelera
 eorum. Eos angustia superueniente qua-
 situros pacem, sed frustra. Gloriam
 eorum in ignominiam commutandam.

Eos

Psalm. 36.

Prouerb. 2.

Eos in cinerem redactos, iustorum pedibus
 procalcandos, subito cum non speratur con-
 terendum ipsorum robur, tanquam figu-
 linum vas, quod con fractum instaurari
 non potest, ex eo ne testulam quidem, aut
 fragmentum aliquod superfore, quo pau-
 xillus ignis è fouea sumi, aut aqua paulu-
 lum è fouea hauriri possit. Ita disperituro-
 ros, & ad extremum exterminandos esse.
 Hac ergo perennis & certa lex est, cui om-
 nia, quæ in natura sunt, obediunt, ad eamque
 retinendam operam præstant, & autoris
 sui mandatū atque imperiū faciunt. Ad hanc
 admirabilem ab omni æternitate efficien-
 tiam, vimque diuinam ad omnia se exten-
 dentem, ille sanctus rex ac vates obstupes-
 cens: Quis, inquit, sicut Dominus DEVS
 noster est, qui in sublimi habitat, & de-
 mittit se, ut aspiciat omnia in cælo & in
 terra. Vidit enim omnia in ipsius potesta-
 te esse, omnia prouidentia diuina & cle-
 mentia regi, nihil tam altè, tamque pro-
 fundè situm, quo ille numine suo non pene-
 tret

Psalm. 112.

tret, seq̄ue demittat. Itaque cū ipse in
 maximis periculis versaretur, DEVM dī
 xit fugas eius numeratas habere, lachry-
 mas etiā reponere in virem ipsius, & omnē
 arumnarum suorum seriem, quasi quo-
 dam rationum libro descriptam habere,
 cū nihil tam certum teneret, quā De-
 um, cū omnia cognosceret, bonosq̄ue au-
 toritate sua & gratia tueretur, religionis
 ipsius, & abundantissimarum, quae acer-
 bo sensu malorum ex oculis eius proflua-
 rent lachrymarum, rationem esse habitu-
 rum, ad eum seruandum. Quamobrem
 ad se reuersus, spe confirmata, Commoue-
 buntur, inquit, omnes homines, & narra-
 bunt opera Dei, & facta eius intelligent.
 Latabitur iustus in Domino, & exultabūt
 omnes qui recto sunt corde. fore enim di-
 cit, vt ad Deum religiosè metuendum ad-
 ducantur homines, quum non forte aut
 casu, sed aeterno eius consilio omnia eueni-
 re agnoscent: quod tum fiet, quum bonis
 admirabiliter conseruatis, DEVS iusto

D iudicio

iudicio suo in scelera nefariorum homi-
 num animadvertet, hinc consolatio in-
 gens piorum, non tam ex interitu malo-
 rum, quàm quod de Dei benignitate con-
 cepta spes eos non sefellerit: hanc nunc cõ-
 firmatiorem fieri, & hũc eis fructum ad-
 ferre, vt liberi ab egritudine, & à timore
 vacui, letitia affluant, ac summa cum glo-
 ria efferre se possint. Hoc consolationis sen-
 su tanto, quantum capere animus huma-
 nus queat, ceu oleo suavissimo, & amplis-
 sima letitia luce, & vite fonte perfundun-
 tur p̃ij. Illis enim cum propheta factum
 est verbum Domini in gaudium & letiti-
 am cordis, vt certa explorataque spe de
 Dei bonitate concepta exclament, San-
 ctus, Sanctus, Sanctus Dominus D E V S
 exercituum, plena est omnis terra gloria
 tua. Sed hanc tantam bonorum vim, sa-
 pientiamq; diuinam, quæ arcana est, vir
 insipiens non cognoscet, & stultus non in-
 telliget. Verè autem insipientes in populo
 sunt, qui prophana sapientia dementati,
 iudiciũ

indiciū Domini non agnoscunt, nec Deū
videre, neq; curam eius diuinam rebus hu-
manis interuenire falsò existimant. Hi
vecordes filij, vt ait propheta, ad malè agē-
dum, quandam sapientiæ existimationē
adserunt: in benè agendo, summa eorum
inscientia est. Expertes ergò omnis eius
consolationis erunt, quæ vitam piorum
sacietate latitiarum perenni delectat.

De iustorum foelicitate, impio-
rū malis, ex vitæ vtrorūque eue-
tis constare, his atque etiam
memoria antiquarum rerum,
quæ diuinitus ^{re-}ta sunt, ob-
firmandum animum.

CAPVT III.

ITaque cū mali sua omnia ad terre-
na referunt, iusti suorum factorum
rationes & fines dirigunt ad solum
DEVM. Ac ne humanis permoueantur,
sed vt omni eorum se metu liberēt & ex-
oluant, in omni ratione vita hoc agunt,

D 2 semper

semper vt eorum animis, & presentium
 & antiquarum rerum, qua diuinitus ge-
 runtur, & in vniuerso fiunt, forma obuer-
 sentur. Hac illi fomenta malis suis adhi-
 bent Dauidis exemplo, qui, cum eum om-
 nia solatia deficerent, prorsus se fracto a-
 nimo fuisse ostendit. Renuit, inquit, con-
 solari anima mea. Verum idem confestim
 rationem eam tenuit, vt dolori suo medi-
 cinam, angustiisque rebus solatium qua-
 reret. Memor, ait, sui Dei, & delectatus
 sum, memor sui operum Domini. Nam me-
 mor ero mirabilia tua, quae usque ab
 initio fecisti: a ~~seculo~~ Me-
 mor sui iudiciorum tuorum a seculo Do-
 mine, & consolatus sum. Confugit enim
 ad memoriam Dei, & ex superiorum tem-
 porum euentis, quibus Deus vitam priorum
 gubernauit, clarissima monimenta clemē-
 tia Dei animo contemplatus, ijsque ad se
 consolandum vsus est. Sequuntur igitur bo-
 ni eandem viam memoriamque vetustam
 rerum, quae vti sanctis illis viris & anti-
 quis

quis patribus euenerunt, diuinitus nota-
 ta sunt, crebro ad animum reuocant. His
 & testimoniorum caelestium certitudo ap-
 paret, & quem iusti in grauissimarū tur-
 barum & molestiarum fluctibus cursum
 tenuerint vitæ, percipi utilitate summa po-
 test. Erant primis parentibus filij duo, Ca-
 in & Abel, cui priori mala mēs, alteri san-
 ctus animus fuit. Itaque cū hic innocen-
 tiam coleret, grata Deo vita eius & obla-
 tio, aspernata alterius improbi victima
 fuit. Vnde factum, vt iuuenis pius occide-
 retur ab fratre sauisimo, & vitā primus
 ex hominum genere profunderet. Damna-
 tum est horrendum & nefarium scelus vo-
 ce diuina, eiusq; autori pœna denunciata
 irrogataque, vt maledictus super terram
 esset, vt grauissimorum quos impensurus
 esset laborum nullos fructus referret, vt
 vagam & instabilem vitam ageret. Ille
 quidem, cū profugisset, ciuitatem condi-
 dit: at quæ ora? quæ regio? quæ vrbs mu-
 nimenta tueri illum poterant, qui egressus

Genes. 3.

D 3 à facie

à facie Domini, id est, praesidio diuino destitutus erat, & quem suum scelus, sua mala conscientia, a siduo domesticoque supplicio persequabatur? Nulla ergo solida felicitas, homini impio, abominabili, desperato fuit. At Abel religionem atque innocentiam, aeterna ac vera bona colens, etiam interemptus viuit, sublatus in caelum, ubi beatæ mentes nullis malis subiectæ, perenni requiete, ac felicitate abundant.

Post eum, Noe hominum genere auctiore facto, sed corrupto seculo, & multitudine omni flagitiorum genere redundante, magna virtute, summa religione vixit. Intemperantia, luxus, delitiæ, mentes hominum occupauerant, ac deprauato omnium ordinum statu, voluntas pro lege erat. Omnis caro corruerat viam suam. In illa autem flagitiosæ multitudinis colluue, iustum & innocentem virum, quo mœrore & cruciatu vixisse existimamus? quod etiam iniuriæ genus, quam proteruita intermissam esse ei aduersum, qui illas nefarias

rias actiones damnaret. quiq; dissimilem
 ab omnibus rationem sequeretur ac vitã.
 Semper religioni infesta impietas est, sem-
 per, vt Diuus Chrysostomus ait, contra vir-
 tutem malitia insanit. Itaque prophã-
 nis illis & impijs, in hac insolentia vitæ, et
 inter festa latitiã delicias, sensus aliqui
 fœlicitatis, at DEVM immortale, quã
 momentaneus, & in quantas desiturus æ-
 rumnas, fuit? Nam apud eos qui se mali-
 tia prorsus addixerant, nullus consilio lo-
 cus, nec cum ad voluptatem omnia refer-
 rent, aliquis mali impenditæ metus erat.
 Sic securos, & prorsus, vt videbantur, be-
 atos, obruit diluuium: seruatus est vir iu-
 stus, qui cum voluntatem diuinam in om-
 ni vitæ esset securus, nunquam consolatio-
 nis diuinæ egens, semper, ducente Deo, ani-
 mo inter mala inuictus fuit. In eo, quod
 secutum est genere hominum fuerunt, qui Genes. 11.
 turrinẽ edificare niterentur, cuius se in cœ-
 lum moles attolleret. Hi malorum cona-
 tus, ingentes labores, & magna defatiga-

tione suscepta actiones sunt, sapè ipsi pernicioso, semper irrito successu, confundente linguas eorum Deo, & consilia interuertente, vt labor eos ad extremum vsque spiritum sequatur, fructus omnis & solatiū absit. Quàm verum ergò illud Esaiæ vatis dictū est: Impij, quasi mare feruens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus eius in conculcationem & lutum.

Iesaiæ 57.

Iam magno illo Abrahamo, qua discrimina adita, quantum malorum tota vita obiectum fuit? exilium, iniuria potentum, necessarj captiuitas, in eo liberando labor, orbitas, ac deinceps procreati filij vnici cedes demandata, & quid non? At ille semper præter spem, in spe, etiam aduersante ratione fuit, ac quoniam eū DE VS peculiari ac cœlesti fœdere sibi adiunxerat, bono omnia benè euenerunt. Eadē Isaaci filij religio & fortuna, filiorum etiam duorum ac fratrum, Esau ac Iacob factum, malorum & bonorum certa imagine fuit: prior vir acer, venationi deditus, &

Gen. 15. 17.

& agrorum cultura: alter simplex, dome-
 sticus officijs. & cultui animi vacans. Ac
 felicitatis quidem partes, natura ordine
 & patris indulgentia Esau occupauerat,
 sed caelestium rerum admirabili conuersi-
 one, superior Iacobi virtus fuit. Illum,
 etsi terræ, agrorumq; prouentu diuitem,
 tamen suscepti odij furor, & fraternæ fœ-
 licitatis inuidia exagitabat: hic verò,
 etsi graue odium fratris sustineret, ut quæ
 eius a se vim auerteret, profugere cogere-
 tur, multos etiam labores, multum ærum-
 narum perferret, tamen in eo angore viuē-
 di, omnia innocentia sua sustinenda, inq;
 vna Dei tutela sibi putauit acquiescendū.
 Sic cum animum virtute & religione ob-
 firmasset, superatis quæ de Dei voluntate
 ei immittebantur aduersis, veram atque
 summam, & quæ ad æternitatem se extē-
 deret, felicitatem est consecutus. Fuit ei *Gene. 37. et*
 ingens filiorum, sed improborum prouen- *in sequētib.*
 tus. Inter eos vnum Iosephum altè virtus
 & castus animus extulit. Ad eum oppri-

D 5. mendū

mendum ceteri fratres, studia, volunta-
 tesque suas conuerterant. Inita de nece
 eius funesta consilia erant ea, cum muta-
 ta essent, in seruitutem venditus, non mi-
 nore, quam mors est malo, & in lōginquas
 oras fuit adductus. Ibi prater exiliū & ser-
 uitutis incommoda, carcer etiam & vin-
 cula immerenti addita sunt. Tātis autē ac
 tot malis implicito, quis spē aliquā emer-
 gēdi reliquā esse? quis nō succūbendū do-
 lori existimasset? Sed nec tot incommodis
 debilitatū constantia ipsius robur est, aut
 innocentia destituta ope diuina fuit. Fru-
 strata enim euentu suo consilia, ad perni-
 tiem comparata sunt, & iuuenis sanctus
 atque innoxius illustri regiaque fortuna
 diuinitus auctus, Aegypto, ac finitimis po-
 pulis & familia vniuersa salutem attulit.
 Sic sapē intereā dūm ad summum mala
 veniunt, extrema iustus patitur, eiusque
 tentatur & exploratur fiducia, ac cum
 omnis ferē recuperandæ salutis spes occi-
 dit, subito auxilium Dei exoritur, & pios
 luce

luce noua atque insolita perfundit, vt cer-
 to, constet omnia in Deo posita esse. Ipsius
 autem Iosephi posterius, iussu diuino in Ae-
 gyptum commigrarant, eorum deinceps
 varij successus, prout merebantur, fuerunt,
 vnde, quæ ratio bonorum ac malorum di-
 uinitus constituta sit, sic apparet, vt repro-
 bis terror ingens, iustis verò hominibus
 summa ex ijs consolatio esse possit. Ii enim
 aduenæ apud Aegypti incolas atque regē,
 in magna inuidia & seruitute erant, ac
 quum aucti magno numero essent, oppri-
 mebantur omnium generū malis, & eas
 operas faciebant, quarum grauitatem di-
 uitius sustinere non possent. Ac ne quid ma-
 ximis malis deesset, funesta rationes inita *Exod. 1.*
 sunt, ad eos cum vitæ exortu enecandos:
 post etiam atroci regis edicto sancitum, vt
 mares omnes statim vt nati essent, in Ni-
 lum abijcerentur. Atque hæc ab rege eo fi-
 ebant, qui impietate in DEVM, iniuria
 & inclementia in miseros homines uteba-
 tur: qui etsi certissimis maximisq; signis

de Dei voluntate cognouisset, sic tamē neglectui habuit, vt eius impia & scelerata vox esset, Nescio dominum. Inter illa verò extera, & prorsus infœlici, vt apparebat, genti, quis non malorum sensus fuit? at ea Deum religiosè colebat, gemitus illius ac preces ad cœlum, quo miserorum lachryma solent, ferebantur: interuenerat Dei promissio, confectis temporum spacijs, vt liberi fierent: at cōtra omnia eueniebant, sic vt secundis aduersariorum rebus, ipsi maximè miseri essent. Sed contra horum dementiam, qui in veritatis ignorantia versantur, his rebus sempiterna dei ratio inest, vt quàm maximè aduersis rebus piorum, ipse proximè eis adsit: & admirandam vim suæ potentia diuinitatis quæ offēdat. Quamobrem horrendus exitus regis tyranni, sed leta fortuna immerentis & Dei presidio firmata gentis fuit: illo cum exercitu omni fluctibus submerso, hac mirabiliter conseruata. Atque hac ipsa gens deinceps, inter vastas solitudines, in omnium

Exo. 14.

nium rerum indigentia, depulsis, quae incidere-
 rent, malis, at verò bonis, quacunque
 hac vita desiderat, immisis, sic aucta &
 defensa est, vt coelum, terra, flumina, fon-
 tes, quaeque ad vniuersi conseruationem
 cursibus definitis facta à Deo sunt, motus
 saepe suos ordinemq; mutarint, ne amata
 gentis vtilitati commodisq; deessent: quae
 euidentior ratio, ad id quod volumus con-
 firmandum esse potest? malorum res, eti-
 am medijs in bonis caducas & fluxas, at
 contra insuperabilem religionem, & in
 quibus ea insit, inuictos esse: nō enim quic-
 quam valentius, quam praesidium diuinū
 quo omnes illi continentur, qui Dei obser-
 uantia ac cultu se ad illam praestantē na-
 turam adiungunt, nullum est in malitia
 perfugium, nulla spes, firmamenta eius,
 etsi maximis viribus niti videantur, mo-
 mento concidunt, nec contra virtutis vim
 vllis se munimentis tuentur.

De Dei favore & tutela erga bonos, vindicta contra improbos, ad superiorum ampliorem confirmationem alia exempla.

CAPVT IIII.

A Diungamus autem ad hæc sortes regum Saul, & Davidis. Illius, quamdiu auctoritatem, voluntatemq; diuinam est secutus, affluens omni genere bonorum fuit fortuna, sed desciiuit à Deo, sequè fœlicitate exiit ac regno. Co-
1. Reg. 13 et 16. natus est quidem, defluentes atque agras imperij partes tueri, verùm omnia consilia atque auxilia infirma erant, cum ea dei fauor destituisset. Itaq; ille à Deo reiectus, infœlix prorsus, et si regno sublimis erat: nō enim ampliùs spiritu diuino, eius regebatur natura, scelerum furia & appropinquātis mali metus, sensum eius omnem occupauerant, eiq; grauius, quàm
1. Reg. 20. vllus tortor posset, supplicium intentabat. Interea David desertis locis oberrabat, & speluncis

speluncis salutem suam tuebatur, exulet
 rerum omnium egenus. Eum Deus omni-
 bus anteposuerat, & regno destinauerat:
 antea tamen, quam illud consequeretur,
 penè obrutus est immensa vi malorum.
 Sed sempiterna Dei voluntas, confecto ad-
 uersario, regem eum fecit, ac potestatem
 diuinam, quæ religionem etiam in cœlū
 attollit, illustri exemplo, ceu lumine præ-
 lato, in omnium hominum conspectu de-
 fixit. Idem, atque etiam amplior Salo. 3. Reg. 3.
 monis filij eius splendor fuit, verum is, post
 tot sapientia diuina monimenta, singula-
 ri amentia & impietatis furore abreptus,
 malorum satum & exitum habuit. Imit-
 tatus est non primam patris virtutem, sed
 extremam vitiositatem filius Roboam, ac
 superauit etiã, sed à sublimi deiectus, exci-
 dit maxima regni parte, iusta dei offensa,
 scelere grauisimo suo, cuius ille infœlici
 populo autor fuit. Secuti posterius eandem
 eius impietatem eadem fortuna sunt, sed
 nemo malus, quantumuis magnus, fœlix,
 fin ula

simulachrum tantum quoddam, ceu va-
 por in sublime, ingenti attollitur aura. sta-
 tim ut Dei spiritus eum vindicta afflaue-
 rit igni, deprimatur, & euanescit. Quis au-
 tem Achab regis? quis Iesabela meliorem,
 quam quae Helia fuit fortunam esse existi-
 mat? quanquam hic arumnosa vitam ageret,
 ac propter innocentiam & religionem,
 mandato impiae reginae deposceretur ad
 necem: exitus enim utrorumque hanc litteram
 diremit, qui impijs propter maleficiorum
 magnitudinem horrendus, sancto autem
 viro in caelum euecto, admirandus & illu-
 stris fuit. Eadem ac penes diuina Hele-
 sei propheta ratio est. Ad eum capiendum
 Syria rex exercitum miserat. Oppido er-
 go undique obfesso, cum sancti viri mini-
 ster praemetu exclamasset, & plane debi-
 litato animo esset, Helisaeus, ut timorem om-
 nem deponeret, iussit, ac Deum orauit, ut
 eadem quae ipse minister quoque videret.
 Vidit ergo montem, equitibus & curribus
 igneis plenum. Eo uti firmissimo praesidio
 sancti si-

Esaia 63.

4. Reg. 6.

sanctissimi viri salus diuinitus defendebatur *Psalm. 33.*
 tur, vt verum illud sit, Castra figere
 angelum Domini, circum eos qui ipsum
 timent. Hoc ipsum praestans, ac singularis
 Ezechiae sancti regis virtus, asperis, affli-
 ctisq; rebus, magna cum Reipublica salu-
 te, summa Dei gloria experta fuit. Ei ter- *4. Reg. 18.*
 rorem ingentem incusserat, ab Sennache-
 ris Assyriorum rege bellum indictum, &
 atroces illius contumeliae, quibus etiã de-
 us petebatur, prorsus eum perculerant.
 Itaque cum pro auertenda regni & mise-
 ri populi suprema clade Deum supplex ob-
 secrasset, is diuinum ei auxilium ostendit,
 cuius auxiliij ea magnitudo fuit, vt multo-
 rum millium exercitus nocte vna diuini-
 tũs conscideretur, rex fugiens occuberet,
 à filijs suis interemptus, digna impietate
 ac scelere tanto poena. Deus enim & iusto-
 rum periculi, & improborum atrocitatis
 semper aequus est iudex. Sub id tempus in- *4. Reg. 20.*
 cidit in grauem morbum rex pius, ex eo
 mortem ei propheta praedicit ac denunti-
 at:

4. Reg. 20. at: tristissimum hoc ei fuit. ad Deum igitur se conuertit, eumque multis cum lacrymis est obtestatus, vt reminisceretur, omnem se vitam, in ipsius cultu, religiosè ac constanter exegisse, et omnia ea, quibus diuina eius voluntas inesset iuste, ac summa cum fide esse secutum. Vix ea erat deprecatus, cum deus Esaiæ nec dum digresso mandat, vt ipsius verbis regi renunciaret, audisse se eius obsecrationem, eumque sanasse, fore vt die tertio templum valens ingressus, gratias ei agat, quin & vitæ annos quindecim, se superaddere dixit. & aduersus Assyrium regem, ipsum atque Ierosolyma urbem sui & Davidis regis gratia defensurum. O salutarem dei opem, & religionis vim præstantem, qua pestis abcessit, quæ nulla remedia depellere poterant, qua sancto viro prorogata in multos annos vita est, & regnum potētissimi atque immanissimi hostis metu liberatum: vnum ad salutem oratur, & omnia cōcessa sunt: ingens consolatio, & cuius in animis

mis' piorū sempiterna memoria esse debet.
 vixit ergo fœlicitate inter arumnas sum-
 ma vir sanctus, sed eius filij Manassæ, vt a-
 lia vita ratio, ita diuersa fuit fortuna.
 Rex quidem ille, sed propter malitiam in-
 fœlix, calamitatem tamen euasit, connex 4. Reg. 12.
 terat. Iam in Iobo ac Tobia, quanta au-
 toritas est, bonorū ac malorum fata, nul-
 la fortuita conuersione ferri, sed ratione
 diuina, æternisq; causis constituta esse?
 Magna est in vtroque religio, summa san-
 ctitas, sed cum perturbationibus, quibus
 eorum oppugnabatur virtus, inter ingen-
 tia mala perpetuum certamen, fidei atq;
 spei cum desperatione acris pugna, sed de-
 fensio salutis eorum admiranda, testimo-
 nio magnifico pietatis, gloriosoq; exēplo,
 vt cum etiam in minimis, priuatisq;, vt
 loquimur, rebus gubernari à Deo hominū
 vitam agnoscamus, ei tamen iustos homi-
 nes omnium seculorum in egestate, in exi-
 lio, inter acerba & extrema omnia curæ
 esse

- esse sentiamus. Quis autem cum denunciante Helia seruata cum filio in publica fame viduam, farina et oleo vi diuina accrescente? Quis eam, quæ are alieno oppressa, vt ipsius liberi in seruitutem à creditore immiti deposcerentur Helesai interuentu, magna olei copia diuinitus scaturiente ditatam, vt & soluendo esset, & ipsa ac filij ex eo viuerent? Quis cum in accenso caminotres iuuenes, inter leones Daniele, in marina belua Ionã innoxie versatũ, Petrũ exolutũ carcere ac vinculis, innumerosq; alios seruatos recordatur, non vim in eo conseruantis Dei apertã atque clarã persentiat? qui inter temporum, & horrenda orbis mala, iustos tantum ab gladio, fame, bestij nocentibus, ac pestilentia animam liberaturos suam affirmat, viuendo viuunt, dicit Dominus deus, quod & ipsius verbis Malachia vate est testatũ, apud se ceu monumentis consignatam esse memoriam hominum iustorum, & quoniam eadem sua, qua parentis erga obsequentes

4. Reg. 4.

Danie. 3.

Danie. 6.

Ion. 2.

Ezec. 14.

Ezec. 18.

Mala. 3.

tes

tes filio lenitas futura sit, manifestū omnibus fore, quantum intersit inter iustum & impium, eum qui deo seruiat, & qui ipseus mandatum detrectet. Hac omnia qui contemplantur & agnoscunt, ij coelestium rerum admirandum ordinem, & iustitia aeterna plenum vident. Omnes certe causas latitiae iusti, mœroris improbi homines habent: illorum breuem dolorē, gaudium perenne, horum exultationem momentaneam magnitudo perpetua luctus sequetur. Hoc ille inter horrentes Aegypti solitudines viuens agnouit, quum diceret, nullam omnino in ijs tristitiam esse debere, quibus salus in deo est, & spes in regno caelorum. Tristentur, inquit, ac lugeant improbi, iusti verò semper latentur. Nam si hi qui terrena diligunt, super caducis ac fragilibus rebus latantur, quàm abundās gaudium nostrum erit, qui tanta gloriam spei, & aeternitatis habemus expectationem? Verum eius doctorem DEVM habet humanum genus, proposito exempla diuitis.

Luc. 16.

diuitis, qui in honoribus superbus, in licentia intemperans, & in ceteris vitijs ac flagitijs exultante animo fuit: quum & vestiretur splendide, & quotidie voluptatibus indulgeret, opes, familia, triclinia, commessationes, varia vestis, argentum, mancipia, cantus symphonia, ceteraque res falsæ felicitatis, eum in foueam erroris & exitij induxerant. Iacebat ad diuitis vestibulum Lazarus inops omnium, augebat miseriam graui morbo, cum vlcerosis esset, exasperante etiam calamitate eius inedia & diuturna fame, quam ille non delicijs, quibus alter erat immersus, sed micis, quæ de diuitis mensa decidebant, expleri orabat. In hac graui pauperis sorte, diues ad misericordiam commoueri non poterat, canes misero leuamentum præstiterunt, lingentes vlcera, vt mitior eius dolor esset. Sed Deus abrupta mox fidelis pauperis miseria, ad felicitatem eum euocauit ac cæleste regnum. Verum ille beatus, delicijs suis & opibus longius fru-

ens

ens, tandem defunctus, earum simul & beatitudinis suæ finem habuit, ad inferos deiectus. Ibi suspiciens Lazarū in beata vita, ac longè alium ab illo priore vidit, & ab eo paulò ante inhumanè contempto, & immaniter deserto, leuationē summi sui inter flammās mali demissè orare est coactus, vt cui abiectas sub mensam panis miculas denegauerat, is digito in aquam intincto, excruciatī igne infernali linguam refrigeraret. Sed tum ei negatū solatium est, ac grauis eum sententia percussit, Recordaretur se recepisse bona sua in vita sua, Lazarum mala, nunc autem hunc solatio frui, ipsum verò cruciari. Eadem fors quoque alterius opulenti fuit, cuius cum ager vberes fructus retulisset, sic secum cogitantis: Quid agam? cum non habeam, quo fruges meas congregem? Hoc agam, horrea mea diruam, & miora construam, eoq; omnes proventus & bona congeram, atque ita anima mea dicam: Anima, habes multa bona in mut-

tos

Luc. 12.

tos annos condita, requiesce, comede, bibe, indulge voluptati. Quem Deus sic interpellavit, O demens, hac nocte reposcetur à te anima tua. Sed in omni hominū memoria, inque communi vita, harum rerum veritas aeterna, atque tanta extat, quam nulla oratio comprehendere possit, nos ex infinitis sacra exempla adduximus, ut ex fine rerum omnium ac causis, spectari fata utrorumque bonorum et improborum possint. Et quisquam tam leua mente est, ut se summis malis induere potius, quam perpetuo foelix, & coniunctissimus Deo, eique foedere aeterno addictus esse velit? in cuius fide ac tutela ijsunt, qui vitam in perfectione agunt religionis.

Decretorum caelestium ab humano sensu longè diuersam rationem esse. CAPVT V.

Quis non ergo miretur maximam generis humani partem in summa insipientia versari, quum nihil omnino loci Dei auctoritati relinquatur.

tur, ac stultissimo a sensu felicitatis partes deferantur ad eos, qui longissimo teruallo ab ea sunt remoti. Nam si humana suffragia & iudicia vincunt, an non beati & sibi & multitudini videtur? Qui rigidis & ferocibus animis altos spiritus gerunt? Qui sine offensione vita secundo ac prospero cursu feruntur, nullo illorum latitiam interurbante mœrore. Qui opibus inhiant, eas quæ cumulate adsequuntur. Qui si ipsis bene sit, nulla aliorum cura, nulla misericordia afficiuntur. Quorum impura omnis vita ratio, & contaminata scelerum sordibus mentes sunt. Qui ad alienam iniuriam rapacibus animis feruntur, captant omnes vndique disfidiorum & contentionum causas, ut per eos nemini pacatoliceat esse. Qui iustis hominibus propter pietatem infesti sunt, eos quæ & contumelijs fatigant, & maximis iniurijs afficiunt? Horum magni fortunatiq; successus, fascinant quidem animos, & oculos insipientium perstringunt,

E

sed

sed firmissimæ rationes adductæ sunt. longiore quàm mens nostra assequi intervallo possit, abstractus esse ab hominum sensu rationes diuinas, eaque causa est.

Esa. 55. quur sacra dicta, & quorum perceptio in animos multorum non incurrit, sæpè parabola appellantur. Nō cogitationes meæ, cogitationes vestre, dicit dominus. Ei uerò ergò audiamus iudicium ac sequamur. Is, eis qui demissis animis sint, cœlum se daturum spondet. Ergò feroces istos ac turbulentos, sempiternis inferorum pœnis addicet, ut deprimantur oculi sublimium, in Domino sperent pauperes populi eius. Mites terram possessuros ait: Excludentur igitur eius possessione truces isti, nec eis continget, ut vitam tranquille ad extremum perducant. Mœrore ac luctu confectos cōsolationē percepturos dicit: qui in obrem iij. quibus læta & fortunata omnia in terris sunt, cōsolationis veræ ad extremum egētes erūt. Qui iustitiã auidis animis sequantur, eorum desideria se exatiaturum pollicetur

licetur, vt in sempiternū tēpus viuat. Nunquam igitur cupiditati eorum satisfierit, qui terrena captant, & ijs solū inhiant: destituentur enim veris & aternis bonis, nec sollicitudinū suarū aut laborū vllō fructus percipient. Iam ijs qui misericordia & benignitate erga alios vtuntur, clementia diuinā suā fruendā spem facit. Sentient ergō Deum vltorem inhumani homines ac crudeles, & omni cœlestis beneficentiæ perceptione excludentur. Qui pura mente Deum colant, ijs ad numen suum contemplandum aditum fore ait. Quorum igitur mentes contaminata vitij, & auersa à Deo sunt, nunquam diuino eius conspectu, in quo gaudiorum abundantia est, fruuntur, sed horrore informi, ac perpetua caligine malorum opprimuntur. Qui pacem in terris colant ac persequantur, eos pro filijs se habiturum affirmat. Habent ergo diabolum parentem, qui fœdus illud societatis & benevolentia inter homines violant. Nam in eo indig-

nitā tanta est, vt extra humanitatē omnem sit, nec referri aliō, quā ad eum, quem dixi, autōrem queat, cui proprium est odiſe, quo nomine, & ipse miser est, & qui eū ſequūtur, aternū infœlices erūt, quum à Deo abdicati, eaſdem quas infernales furia pœnas ferent. Ad extremum, eos qui iuſtitia ergō iniurias patiuntur malorum, non beatos ſolū fore affirmat, ſed etiam ſpe præmiorum cœleſtium ad lætitiā inuitat. Gaudete, inquit, & exultate, nam merces veſtra multa eſt in cœlis. O præclaram & magnificam ſortem, deſtinatam iuſtis, vt quorum cœleſtia deſideria atque opera fuerunt, præmia quoq; aterna ſint, deo immortalibus bonis eos explente ac remunerante, vt poſt exantlatos in terra labores, mercedem in cœlo ferant, ac lætitiā ſempiterna viuant.

Ampliſſimam inter varias offenſas vitæ, ex conſideratione iudiciorum cœleſtium, & amplæ victoriæ

victoriæ spe ipsius Dei semper
 accedente ope bonorum con-
 solationem esse.

CAPVT VI.

QVAE nunc ergo testimonia maio-
 ra quarimus? an non ex his ex-
 ploratum habemus, satis abunde
 in Deo atque innocentia cultu presidij,
 etiam in maximarum rerum esse timore?
 earumque acerbitates omnes cœlesti mer-
 cede superari? Sed quia alia vita bono-
 rum externa, alia intus ratio est, latet ali-
 quo modo utilitas atque fructus, si ad hanc
 vitam referantur res: at si aeterna spectē-
 tur, latitia immortalem rationem, eorū
 verò quæ mentem ac corpus sollicitant, a-
 gritudinum momentaneam esse certò sen-
 timus. Sed aduersus impetum eorum cō-
 muniendus virtute vera animus, & mili-
 tia eius, quæ in terris sub imperatore Deo
 degitur sustinenda incommoda erunt, vt
 victoriæ aeternitas sequatur. Nam &
 Iobi, & permultorum bonorum, quorum

E 3 exēpla

exempla aliqua adducta sunt testimonio,
 militia est humana vita, plena certami-
 nibus asperis piorum, quibus confligendū
 eis assiduū est ad approbationem & exer-
 citationem virtutis suae. Sed solatia, &
 adiumenta, & idonea praemia constituta
 sperantibus in deum sunt, inter duros ac
 tristes labores, quibus fides eorum & sta-
 tus perpetuū agitatur atque impellitur.
 Quam acerbum enim est, virum bonum,
 desertum à notis atque amicis, vndique
 ceu conferto agmine oppugnari, cumque
 incommodis rerum, veluti feris in harena
 commissum, auertere vulnera immerenti
 inflicta, conari obuertere se in omnem par-
 tem ac defendere, esse interea, qui aut ocio
 se spectent, & quod arumnas adauget, eti-
 am calamitose insultent. Ibi inter hor-
 rorem atque terrorem, maximasque dif-
 ficultates animi languentes, prorsus con-
 siderent, nisi ad Deum praepotentem om-
 nium rerum tota mente conuersi, auxi-
 lio eius se sustentarent diuino. Persuasum
 enim

enim habent, deum omnium inspectorem,
 ipsorum certamini difficili ac duro præ-
 sentem assistere, victoriq̄ue coronam appa-
 rare gloriæ nunquam desitura. Praclare
 Prudentius de Romano martyre,

Excepit astant angelus coram Deo,
 Et quæ locutus martyr, et quæ pertulit.
 Nec verba solum differentis condidit,
 Sed ipsa pingens vulnera expressit stilo,
 Laterum, genarum, pectorisq̄, et faucium,
 Omnis notata est sanguinis dimensio.
 Ut quamq̄, plagam sulcus exarauerat
 Altam patentem, proximã, longã, breuẽ,
 Quæ vis doloris, quiuè segmẽti modus.
 Guttam cruoris ille nullam perdidit.
 Hic in regestis liber est cœlestibus
 Monimẽta seruans laudis indelebilis,
 Relegendus olim sempiterno iudici,
 Libramine æquo, qui malorum pondera
 Et præmiorum comparabit copias.

Hæc ille prorsus verè ac diuinè de mar-
 tyrum coronis. Sed non multo inferior
 aut martyrij ratio, aut pœnæ modus est eo

rum, quorum corporibus etsi vis nulla inferatur, tamen animi urgente Dei flagello, assiduo infestantur & excruciantur, ut ab tristissimis cogitationibus atque curis nunquam interquiescere possint. Ad eas pœnarum acerbitates, & mitiganda animi vulnera, certa curatio adhibenda est, eaque auxilia conquirenda sunt, quae autoritatibus testimonijs quae diuinis, aduersus malorum sensum decertent. Quãobrem ad omnem auferendum dolorem, nihil valētius, quàm animo atq; memoria fixum tenere, Eius adprehensionem felicitatis, cui destinatus est homo, in religionis eorumq; quae dei ratio docet, obseruatione solam esse sitam, hanc ut sequamur, improba facta vitemus. Nam in his nullus boni sensus, sed omne molestiarum supplicium est atque pœna: at exuberans honorū in virtute vis est, quae omnem mœrorem elidit, & mentem religiosa cognitione ac scientia illustrat, quae capta ac delinita, sequitur eam vitã, in qua beatitudinis momenta omnia insunt.

Colle-

Collectio superiorum, & quantum momenti in sanctè viuendo sit, obliqua enarratione psalmi primi. CAPVT VIII.

Ocognitionem suauitate aeterna ac diuina plenam, qua expetenda vna est, & qua profunda atque abdita sapientia tua Deus omnipotens patefacit. Viuunt in tenebris omni errore implicati, quorum pectoribus ademptus est spiritus tuus. Verùm hac scientia à sede ac solio tuo demissa, viuunt pie mentes, cõiunctæ tibi fœdere ac testamento aeterno. Hac scientia cum cœlum terra squæ cõderes, præ- Sapien. 10.
sens aderat, & spiritu sancto tuo è sublimi in hominem demissa est, sed ille hac deserta, in iniustitiam & ignorationem manifestam abs te nefariè defecit, inciditq; in statum eum, qui secum assiduo deferret monumentum insipientiæ & miseriæ suæ. At tu Deus errantem in vias rectas deduxisti, & effecisti, vt sanctorum cape-

E s ret

ret cognitionem, ac per arumnas aditus
 ipsi ad tuum regnum fieret. Deductum
 enim per vias tuas seruasti, & mercedem
 ei laborum suorum reddidisti, gloriamq;
 aeternam per filij tui IESV CHRISTI
 sanguinem ac mortem conciliauisti. Hec
 vberissima merces est iustorum, liberans
 eos gloriose, & in caelum attollens, tum
 cum impios indignatio seua tua, ad ex-
 tremum persequetur. Recordemur er-
 go, in quem finem vtrorumque desinant
 via, & amplissima Dei luce perfusi, cum
 Dauide statuamus. Et si omnia plena ma-
 lorum sint, quibus vniuersi mortales fata-
 li lege vrgeantur, nullam tamen veram
 foelicitatem ijs vnquam desore, qui volu-
 tates suas ab improborum rationibus a-
 uertunt, nec se ad illorum consuetudinem
 actiones que adiungunt, aut turpitudine
 vitiosorum sequuntur. Nam quibus cu-
 ra sit, vt omne aetatis ac vite sue tempus
 in obseruatione voluntatis diuina consu-
 mant, eos fructiferarum arborum instar,
 qua

que iuxta fontium riuulos consistunt, ubere pietatis suae prouentu largos fructus fundere, sic ut ex illorum virtute, ad hominum vitam, utilitas summa redundet, & secundo rerum omnium euentu, prosperitas illorum, ceu frondium semper uiuentium, & quae nullo ventorum impetu defluant, firmitudo aeterna sit. Sed malorum longè diuersam rationem esse. Etenim calamitatum auram, horum fata ac fortunas, uti puluerem ac stipulam, quae vento in desertis vastisq; locis raptatur, celeriter disijcere, ac fore aliquando diem, quibus illi iudicij diuini, ad quod omnes mortales sistuntur, iustam seueritatem sustinere non poterunt, sed ab caetu eorum, qui propter iustitiam ac fidem in Deum aeternis bonis affluent, procul semoti erunt. Deum enim bonorum virtutem valde amare, at malorum vitam execrari extremè, ut illi semper beati sint, hi verò pereant, suaque eos impietas euertat. O discrimen ingens bonorum & malorum, quod scriptura

E 6 sancta

sancta crebro commemorat, ad consolandum ac deterrendum, & à Davide est adductum, ut cum relaturum vnumquëq; præmij ac pœne tantum, quantum fuerit meritus, diuinitus comprobetur, equo animo & maiore spe viuant boni, mali vero ad meliorem se mentem referant: eo autem contempto, etiam in hac vita impiorum persentiant pœnas, quibus addicendi in perpetuum à morte corporis erunt.

Secundis malorum bonorumque aduersis rebus, quibus rationibus confirmandus animus, paraphrastica interpretatio, Psalmi 72. CAPVT VIII.

Hic ergo diuina iustitia constans & immutabilis est ordo, non fraudatum bonis Deum pios, nec debito supplicio improbos. Confidant ergo omnes, qui seruiunt Domino, ac testimonio se dei confirment. Omnibus quidem propozita est à Deo

Deo conseruatio. Vtitur ille erga vniuersa
 benignitate sua: sed tamen aternam mi-
 sericordia vim in eos maximè profundit,
 quorum mentes à vitijs ac labe terrena,
 pura & incontaminata sunt. Nos quidè
 inscientia rerum in summam offensionem
 sepe adducimur, vt minimum absit, quin
 à recta animi sententia, in errorem impi-
 um delabamur, & in Deū delinquamus.
 Grauius enim commouemur, cum ani-
 maduertimus malos homines secundis, &
 ad spem fluentibus rebus vti, nec quietem
 eorum vllis molestijs interrumpi, salua
 eis omnia ad vita finem, atq; exitum esse.
 Nec solùm eos communium malorum ceu
 lege solutos, verumetiam vita placide de-
 functos, fortuna sua amplitudinem ad po-
 steros propagare & extendere. Vnde illi
 animis efferuntur, vt omnia in diuitijs &
 honoribus ponant, vt apud eos omnes ille-
 cebræ sint, & vigeant noxiarum cupidi-
 tatum studia, quibus se ceu veste tegunt,
 oculis etiam ac vultu magnificè elato, ip-

scum fortunam omni clade altiore esse
 arbitrantur. Nam & ad alienam iniuriã
 se vertunt, & mente ac lingua, nequiter
 flagitioseq; vtuntur, & diuina autorita-
 te contempta, æternum ipsius numen la-
 cessunt, sic vt ipsorum aduersus Deum atq;
 homines contumelia, orbem peruagetur.
 It. que multos habent, qui admirètur eos,
 ac sequantur, & prauas opiniones, ceu pe-
 stiferum succum imbibant, vt vim omnẽ
 diuinam tollant, & in illa improborũ fe-
 licitate, Deum nullam honorum & ma-
 lorum rationem habere putent. Ac nos,
 hæc aliquando ea mente, eoq; cõsilio ver-
 samus, vt magna animi offensione frustra
 nos in colenda pietate, innocentiaq; re-
 tinenda, curam & spem collocasse arbi-
 tremur: nos miseros, nos afflictos, nos pro-
 stratos, in omnes horas ac dies malorum
 acerbitate flagellari conqueramur. Atq;
 ita conditio illorum misera à nobis existi-
 matur, qui tamen à Deo pro filiis habentur.
 Sed nulla nos animi agnitioue, nullo
 sensu,

sensu, veras rerum causas asequimur, do-
 nec mentem ab humanis cogitationibus
 ad sacra arcanorū coelestium adita, qui-
 bus prouidentia diuinæ ratio continetur,
 referamus: tum enim fines, exitusque re-
 rum considerantes, certò cognoscimus, flu-
 xa esse & lubrica, quibus illi nituntur, ac
 Deum has ab ipsis poenas exigere, vt sua
 eos delicta internecione conficiant. Hoc
 ipsum, & ex omni aternitate fieri, & ce-
 leriter euenisse constat. Illam etiam fu-
 catæ felicitatis imaginem, non secus atq;
 inane somnium euanuisse, honoribus ac
 dignitate eorum è cœtu hominum subla-
 ta. Sed istarum rerum inscientia sepe ani-
 mo fluctuamus, & rationis officio ferè de-
 stituimur: tandem verò perspicue agnosci-
 mus, nos Deo curæ esse, prouidentia eius
 regi, ac demùm superatis omnibus aduer-
 sis, ad eum summa cum gloria aditum no-
 bis fore. Hanc ergò tantam honorum
 vim nobis in cœlo positam esse sentimus,
 quam Dei beneficio adsequemur, cui: ter-
 rena

rena omnia posthabenda sunt, quum omne robur ac firmitas in Deo posita, eaque nobis perpetua hereditatis loco sit cessura. Cùm igitur nihil certius sit, quàm summum interitum eos manere, qui se à Deo auertunt, referenda eò omnis animi vis est, vt voluntatem diuinam in omni vita sequamur, atque in eius misericordia acquiescentes, illam cœlestium operum admirandam vim perpetua laude celebremus.

In futuræ fœlicitatis recordatione ac sensu, humanarumque rerum despicientia, animorum placidissimam esse pacem.

CAPVT IX.

HVic igitur religioso instituto, omnis impendenda est ætas, vt fiducia in Deum nō excitetur tantum, sed etiam augeatur & crescat. Ac ne vllū temporis punctum hunc sensum auferat, qui bonam in Deo spem impleat, et omnia
eius

eius subijciat voluntati, inter exortus cogitationum, statim vt ille grauiores fient, & ad malum appellent, dubitatio omnis ad hunc modum atque his meditatiſ diſſoluenda eſt. Veni in hunc mundum abundantem malis, à quibus quid eſt, quod me præter Dei clementiam poſſit tueri? Sed quomodo aditum ad miſericordiam faciam mihi? qui vitijs tontaminatus ſum, & in cuius omni vita iniuſtitia eſt, qua inſœlici mihi miſeriã adauget, et rerum aduerſarũ mala omnia adfert, vt nõ immerito angar, & egritudine aſſidua laborẽ. Sed applicabo ad Deum me, plorans ac gemens, meisq; delictis veniã, & malis leuationẽ orabo. In omnibus creatis rebus Dei elucet bonitas, & iuſtitia & prouidẽtia, memor ergo creationis ſuã erit, et operi manuũ ſuarum porriget dexterã, ne me demergat tẽpeſtas aqua, nec abſorbeat me profundũ. At tu pater cœleſtis, cuius oculi luſtrãt & perſpiciunt omnia, ab illa æterna ſede, & ſolio gloriã tuã, me vide, & humilita-

Pſalm. 68,

humilitatis meae miserere. Audi inuocantem me, & inter hos acerbos casus vitae, quibus à die ad noctem vsque conficior, intende mea saluti, & tribue misericordiam recolementi nomen tuum, ablata per tuam gratiam hac, iure abs te irrogata poena. Aufer hanc grauem tuam manum, illa me miti dextera, in qua salus est ac vita omnibus habitantibus in terra, iacentem, prostratumque humili, attolle, & diruptis vinculis malorum, educ ex hac mortifera valle, profundisque tenebris in lucem illam, quae plena splendore sempiterno, tuaque celesti ope est beata. At cum nunc deiecta mens sit terrore omni ac metu, consolare me miti affatu tuo, ut viam praec-

Psalm. 118. ptorum tuorum sequens, ad tua erigar promissa, nec pra anxietate in vllam abs te dissidentiam deflectam. Ita conducet hac afflictio, ut tua mandata discam, & letitia salutaris tui interne au-

Psalm. 50. tior fiam. Ac iam videor quasi princeps

pe

pe tuo spiritu impleri, qui molestiam
 omnem agra mentis auferat, vt signum
 tuum, quod in frontibus omnium gemen-
 tium ac dolentium est, propter iustiti-
 am tuam persentiam, quod ab summo
 me malo seruet, & in coelum ferat. O
 expectatas meas spes, ablato errore om-
 ni mentis, tenebrisque ijs, quas huma-
 na caro cogitatione diuturna offudit,
 discussis. Proposita enim mihi est in deo
 summi boni beata spes, consolatioque ea,
 qua nullam presentis atque vrgentis ma-
 li grauitatem reformidet. Itaque do-
 minator Domine, ad cuius nutum pra-
 esto omnia sunt, me manus, precesque ten-
 dentem ad coelum, & ad te referentem
 omnia, a funesto excidio serua, & discus-
 sa nube perpetui mœroris, ex fluctu mi-
 sera vita libera, vt te semper adorato et in-
 uocato, corde contrito, & humiliato sacri-
 ficiu in terris, ad tuam laudem semper
 faciam, ac tandem absterfa omni ex me-
 is oculis lachryma, beatitudine destinata

ab

ab aeterno electis tuis in caelo viam. His sanctissimis cogitationibus atque factis, ceu praesidio communienda, & obfirmanda mentes sunt, quum aut improborum splendore, aut suis malis, tanquam tormento oppugnantur. Quod si non adumbratas, sed veras formas sequamur rerum, nec tam praesentes arumnas, quam consequentis temporis felicitatem spectemus, adsequemur id, ut mentes nostrae, nullo vnquam sensu doloris expugnentur, sed letitia incredibili semper abundant.

Sublatæ ad cælum, inque Deum defixæ mentis consideratio explicata paraphrasi psal-
mi 26. CAPVT X.

SI ergo nullum in virtute verum dolorem, nullam in scelere solidam letitiam esse videmus, si Deum immensa potentia magnitudine, infinita clementia vi, sempiterna felicitatis perceptione affluentem, rectorem vitæ, & acti-

affionum nostrarum inspectorem et moderatore habemus, quid nos afflictiamus? quid ingemiscimus? reuocemus potius animū à mœrore, & quanquam ingentibus sapè malis, ceu alta quadam caligine oppressi, & circumfusi simus, tamen certò statuamus, Deum lucem salutemq̃ nostram esse, cuius omnia imperiū sentiunt, & in cuius manu est, etiā ad inferorū re- **psalm. 26.**
motissima abiectos in cœlum attollere. Is enim si auctoritatem eius sequamur, in omni calamitatum horrore, clarissimū misericordie suae lumen, praeferet mentibus nostris, nec ad incolumitatem solū aditum faciet, verum etiam ipsa salus nostra erit, vt nihil metuendum sit, nosq̃ in eam adducet securitatem, vt obfirmatis animis agnoscere hoc diuinum beneficium queamus ac dicere, quem timebimus? Cū enim certò agnoscamus vitam, fortunaq̃ nostras, ei cura esse, salutemq̃ eius auxilio defensam, nulla amplius molestiae egritudinesq̃ malorum pertimescende,
nec

nec ad eorum vim trepidandum erit, et si
 ea tam infesto in nos impetu ferantur, ut
 vix in tantis rerum angustijs aliquid loci
 fiducia relinquatur. Sed omnia in ventū
 vires suas effundunt, bonis enim ea prae-
 dij firmitudo est, et si ab doloribus atq; e-
 rumnis velut exercitu oppugnentur, ut ta-
 men animo sint tranquillo: si vnū imbellē
 multi robore praestantes appetant, huic ta-
 mē victoria atq; summa atq; ampla spes
 in Deo sita sit. Animi certē nostri, cum et
 Dei magnitudinem, & suam indignitatē
 agnoscunt, sentiūt se fatali lege obnoxios
 esse arūnis, eoq; omnes vires colligunt, ut
 meritas plagas, quas ipsi peccator ū suorū
 pœnas esse agnoscūt, & imminentē aduer-
 sitatum tēpestatem à se auertant, quoniā
 autem ad hoc conficiendum, ex illis, qui-
 bus mortales confidunt rebus caducis, ni-
 hil auxiliij percipi potest, implorandus est
 Deus, ut in hac tanta fragilitate benignè
 nostueri, atq; in ipsius familiā ac sempi-
 ternum domum adsciscere velit. In eo
 enim

enim solo omnis fœlicitatis apprehensio est, etsi hominibus mundo addictis secus videatur. Sed his aliqua nudo vinculis nos liberatum iri, ac templa Dei sancta, domicilium beatarum mentium visuros & adituros esse, certò statuamus. Interea autem dum in terris, cum his luctamur ac pugnamus malis, summus cœlitum atque hominum rex, nos ad se receptos, ceu tabernaculo intimo suo occultat, vt inter vrgentes arumnas, presens defensor sit, ac nostri propugnationem suscipiat. Itaque auxiliij sui diuini spe fiduciaque innixos, ceu in eminentem, & firmissimam petram statuit, & altè effert, depressis ijs, qui aut voluntates suas, aut nocendi vim, ad nos opprimendos conuertunt. Quare & presentium bonorum, quæ beneficio eius diuino adsequimur, & futurorum, quum malis omnibus superatis in cœlum attollemur, perpetuò memores, offeremus DEO cor contritum & humiliatum, ac
ceu

ceu maētata gratitudinis hostia laudem
 seruatori DEO dicemus: quicquid etiā
 aut corporis aut animi virium, ipso
 autore adsecuti sumus, ad eum solum ve
 nerandum & colendum vertemus. spe
 randum enim est, sempiternam erga nos
 clementiam eius fore. Quod si qua ali
 quando calamitas, aut voluntate ipsius,
 aut delicto nostro interuenerit, orandus
 est, vt nos benignè respicere, & exaudire
 velit, numen eius clamore lugubri ac ge
 mitu implorantes. At si victi aliquando
 magnitudine malorum, vix vocem adere
 praemetu possumus, etiam silente lingua,
 animo & vultu ad ipsum vertemur, &
 faciem beneficentiae eius, qua omnia se
 renantur, requiremus, & orabimus, ne
 illam auertat, nec nos ipsi seruitute ad
 dictos, confici malis finat, sit adiutor, neq;
 nos deserat, in vltimas arumnas proie
 ctos, quibus quotidie noua aliqua egritu
 do oritur, quae excruciet animum ac ve
 xet. Sensim certè nobis in hac longinqui
 tate

tate vitæ, præsidia subducuntur, illa etiã singularis voluptas, quæ ex parentum dulcissimo affatu percipi solet, ipsis mortali corpore exolutis aufertur, vt planè ab eis, qui nos tueri solebant derelicti simus, sed cœlestis pater in eorum locum succedens, nos amplectitur, & mortalibus solatijs orbatos, immortalibus beat. Hac vt fœlicitas aeterna nobis sit, orandus est Deus, vt inter vitæ vias difficiles, tenebrasq; malorum & errorum, lumen gratiæ suæ præferat menti nostræ, vt voluntatem ipsius sequamur, nanquam ab ea deflectamus, verùm ea insistamus via, quæ nos superatis omnibus aduersis, ad ipsum rectè deducat, vt fœlicitatem perennem, secundo sine vitæ offensiõe cursu adsequi possimus. Sed quid querimus? cùm certi simus, Deum vitæ, fortunæ, nominis, salutis nostræ autorem & parentem esse? eoq; conseruatore euasuros nos, ex immensis molestijs, & ad illas, verè & in sempiternũ viuentium oras penetraturos esse, vbi

F nullas

*nullas amplius miserabiles voces adamus,
 sed ad dei conspectum admissi, omni eter-
 tate viuamus, & immortali gratia, le-
 titia ac pace fruamur. Itaque expecte-
 mus salutarem, & nulli vnquam suppli-
 ci, denegatam opem diuinam, ac dei in-
 nitamur promissis. Is certè prapotentè vi-
 sua, consolationem cœlestem ac diui-
 nam ostendet, robur addet animis
 nostris, & eterna nos salute
 donabit. Expectemus salu-
 tarem Dei opem.*

FINIS LIBRI
secundi.

Elenchus